

סימפוזיון בנושא הוראת הטבע בטבע

יושב ראש הסימפוזיון: ד"ר מיכל (מוקי) גרוס, גימלאית, החוג להוראת מדעי הטבע והסביבה ומנהלת הגן

הבוטני, מכללת אורנים

משך הסימפוזיון: 90 דקות

מבנה הסימפוזיון: שלוש הרצאות וסרטון באורך 15 דקות כל אחד, ולאחר מכן פאנל + שאלות/תשובות

מהקהל במשך 30 דקות

רציונל

אחד מעמודי התווך המרכזיים בתפיסת העולם של מכללת אורנים היא "למידת טבע בטבע", על-פי משנתו של מרגולין. גישה זו נובעת מההבנה כי למידה מחוץ לכיתה וחשיפה לשפע הגירויים והאתגרים שבטבע מכשירות ומפתחות מורים בעלי שייכות מקומית וזיקה חיובית לאהבת הטבע, ותורמות להתפתחותם הקוגניטיבית והרגשית.

מחקרים מראים שסביבות חוץ חשובות להתפתחות הילד וחיוניות לפיתוח עצמאות וחופש פעולה. כיום, יותר מאי פעם, חיבור לטבע צריך להיות מטרה חשובה בחינוך, ולא במקרה הגישה הפילוסופית של "חינוך ביער" הולכת וצוברת עניין והערכה בארץ. במציאות שבה מגפת הקורונה הוכיחה שלמידה בחוץ עדיפה על פני למידה מקוונת, והכרחית כדי למקסם את מספר הלומדים יחד תוך שמירה על בריאותם – סביר להניח שלמידה בחוץ תהפוך לדרך למידה נפוצה יותר.

מטרה זו תושג באמצעות פיתוח מרחבי למידה שימושיים בחוץ ושימור השטחים הטבעיים באזור. שלושה משאבים הוראתיים בשטח המכללה, שטופחו בעבר ועד היום, היוו את התשתית המקנה לאורנים את ייחודה ביישום משנתו של מרגולין: הגן הבוטני, האוספים הפאונסיטיים וביתן החיות. מטרת הסימפוזיון להציג את רציונל הלמידה בטבע, להדגים דרכים ליישום במסגרות שונות הפועלות במכללה, ולדון באתגרים והמחסומים המקשים על הביצוע בפועל.

1. הרצאה: התפיסה החינוכית לטבע שהגו מייסדי "אורנים" מרגולין וסגל והרלוונטיות לימינו

מציגות: ד"ר מרווה שמואלי, מרצה במרכז למחוננים במכללת אורנים ובמכללת סמינר הקיבוצים
ד"ר נירית אסף, מרצה במכללת סמינר הקיבוצים

תקציר: "לא רק להיות בחיק הטבע אלא גם לחיות את הטבע, לבוא במישרין במגע איתו, לינוק ממנו ביודעים ובלא יודעים וכל המקדים לבוא בסוד הטבע זוכה" (מרגולין, החינוך לטבע, 1957, עמ' 30). יהושע מרגולין ומרדכי סגל, מחנכים פורצי דרך, יצרו והובילו את החינוך הקיבוצי לטבע. בהתוויית הוראת החינוך לטבע וסביבה בסמינר הקיבוצים בתל אביב ובאורנים הם יצרו יש מאין. במחקרנו שאלנו: מה הרלוונטיות של תפיסותיהם לחינוך סביבתי כיום?

מצאנו שפדגוגיית החינוך שלהם, שכוללת התבוננות רב-חושית ופליאה, לימוד הטבע בטבע וחקר הסביבה הקרובה – הקדימה את זמנה, והיא מקובלת גם כיום, בעידן הקיימות, בחינוך הסביבתי. אנו טוענות

שמורשתם הייחודית והמקורית של מרגולין וסגל מאירה את דרכנו היום בהכשרת המורים לטבע וסביבה בסמינר הקיבוצים, במכללת אורנים ובהשתלמויות בנושא למורים ולגננות.

2. הרצאה: למידה חוץ-כיתתית באורנים הלכה למעשה

תקציר: נקרין סרטון המתאר היבטים שונים של לימוד הטבע במרחב הירוק של מכללת אורנים ומחוצה לה, במסגרת מגוון חוגים ומסלולים: החוג לביולוגיה, החוג לגיאוגרפיה, חינוך חברתי קהילתי (חח"ק), לימודי יער, מחוננים ונוער שוחר מדע.

3. הרצאה: הגינה האקולוגית כאמצעי לימודי וטיפולי בטבע

מציגים: **עובד גור**, מרצה בחוג להוראת מדעי הטבע והסביבה מכללת אורנים
ד"ר מעיין בורנשטיין, מרכזת תכנית הלימודים "טיפול בעזרת גינון" במרכז ק.מ.ה, מכללת אורנים

תקציר: גני ילדים ובתי ספר בישראל ובעולם משתמשים בגינה האקולוגית כחלק מתהליך חינוכי המשלב בין מגוון נושאים: הנגשת הטבע בקרבת הבית, הבנת תנאי הסביבה, חקלאות מקומית וביתית כערך, חינוך לעשייה, תזונה בריאה, שמירה וטיפול הסביבה. בקורס "הגינה האקולוגית" באורנים ניתנים לסטודנטיות כלים להקמה ולפיתוח של גינה לימודית/אקולוגית, תוך הבנת יחסי הגומלין בין תנאי הסביבה לבין עולם הצמחים, פיתוח מיומנות לחשיבה סיבתית ותהליכי חקר. לגינה ערך גם ככלי טיפולי, המאפשר למטופל לחוות ולהעמיק תהליך של מיטביות ורווחה נפשית, באמצעות העבודה והשהייה בגינה ובמרחב הפתוח. במסגרת תכנית הלימודים "טיפול בעזרת גינון" נחשפים הסטודנטים לעקרונות הגינון הטיפולי ולכלים מעשיים להקמת מרחב טיפולי מתאים. תהליכים גנניים כמו הכנת הקרקע, עיבוד וגידול מקבילים לתהליכי עומק נפשיים. תהליכים של נביטה, פריחה, לבלוב, קמילה ועוד פותחים פתח לעיסוק במעגל החיים, באירועי חיים ועוד. בהרצאה יוצגו שיטות העבודה, התהליכים, התובנות, ותוצרי הסטודנטים בשתי מסגרות אלה המתקיימות במרחב הגן הבוטני לאורך שנים.

4. הרצאה: נעשה ונשמע בכיתה – לימוד ופעילות שמירת טבע עולמית באמצעות "טיים"

מציגים: **פרופ' אורי שיינס**, החוג לביולוגיה וסביבה, אוניברסיטת חיפה – אורנים
ד"ר נורית הוכברג, תוכנית חותם, מכללת לוינסקי ומכללת אורנים

תקציר: האתגרים הגדולים ביותר של המין האנושי בעת הזו הם התחממות גלובלית והכחדת מינים. הארגון הבינלאומי ההתנדבותי "טיים" (this-is-my-earth.org) רוכש שטחי טבע חשובים בעולם ושומר עליהם עבור מינים בסכנת הכחדה ולמניעת פליטה של גזי חממה. פעילות זו נעשית בעזרת גיוס המונים, המאפשר לכל אזרח בכדור הארץ להיות שותף פעיל בשמירת טבע, ומושתתת

על מתנדבות ומתנדבים מכל העולם. כך, 100% מדמי החברות בארגון (דולר אחד בלבד) והתרומות שמופנות אליו משמשים לרכישה ולשמירה של קרקעות. עד כה רכש הארגון שטחים באמזונס, בקריביים ובקולומביה, והוא נמצא בהליך רכישה ושמירה של שטחים נוספים בברזיל, בבליז ובקניה. במקביל, פיתחו חברי הארגון מערכי שיעור המבוססים על פעילותו, אשר זוכים להתלהבות בקרב מורים ותלמידים בכל הגילאים. במכללת אורנים נפתח קורס המכשיר סטודנטים להוראה ללמד מגוון תחומי ידע בעזרת התוכנית החדשנית של הארגון, תוך מעורבות פעילה של המורים והתלמידים בהצלת שטחי טבע בעולם. בוגרים של אורנים כבר מעורבים בפעילות בינלאומית דרך הארגון, ובכך מביאים את רוח ההוראה החדשנית והמעשית לטובת פעילות עולמית.

5. פאנל + שאלות/תשובות מהקהל

משתתפי הפאנל: ד"ר אלה צחור, החוג להוראת מדעי הטבע והסביבה, מכללת אורנים.

אריאל אפל, התוכנית למורי יער, מכללת אורנים

רמי זיתוני, החוג לגיאוגרפיה ולימודי סביבה, מכללת אורנים

ד"ר נירית לביא אלון, הפקולטה לחינוך למדע וטכנולוגיה, הטכניון.

פרופ' מושיק ענבר, החוג לביולוגיה אבולוציונית סביבתית, אוניברסיטת חיפה - אורנים

משך המושב: 30 דקות

תקציר: למרות ההכרה בחשיבות הלמידה החוץ-כיתתית ומורשת הלמידה בחוץ הנהוגה באורנים, העידן הנוכחי מעמיד אתגרים לא קלים לקיומה. בחלק זה של הסימפוזיון יערך דיון בהשתתפות צוות הפאנל והקהל, בשתי שאלות מרכזיות:

1. **מהם הקשיים / האתגרים / המחסומים המשפיעים על יישום למידה חוץ-כיתתית באורנים?**

2. **מהן הדרכים לפתור אותם?**

הפאנל מורכב בעיקר מנציגי המסלולים שאימצו את הלמידה החוץ-כיתתית במכללת אורנים כמרכיב בסיסי בתפיסת ההוראה שלהם.